

SOVYET TALEPLERİNE HALKIN TEPKİSİ

6 Nisan 2026

Yıldırım Koç

Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den talepleri 1945 yılının ikinci yarısından itibaren kamuoyuna yansıtılmaya başlandı.

Hüseyin Cahit Yalçın, 22 Temmuz 1945 tarihli *Tanin Gazetesi*'nde "Boğazlar Üzerinde Rus Talepleri" başlıklı bir yazı yayımladı. Yazının son bölümü aşağıda sunulmaktadır:

"Rusya Boğazların müdafaasına iştirak etmek istiyormuş.

"Bunların hepsi Boğazlara yerleşmek, Türkiye'ye tahakküm etmek için ileri sürülmüş bahanelerdir. Boğazları müdafaadan biz ne zaman âciz kaldık? Boğazları şimdiye kadar kim zorladı da Rusya'ya zarar verdi? Bundan sonra Rusya kimden bir taarruz bekliyor ve kime karşı müdafaa tedbirleri almak istiyor?"

"Rus davasının mantık, hak ve muahedeler bakımından, realite bakımından hiçbir müdafaa edilir yeri yoktur. Ruslar Boğazları ancak ve ancak mütearrız (saldırgan,YK) bir emperyalizm zihniyeti ile ele geçirmek isteyebilirler. Türklerin bu oyuna gelmeyeceklerini ve Boğazları -ister gizli ve örtülü, ister açık, herhangi bir şekilde olursa olsun- teslimine hiçbir zaman muvafakat etmeyeceklerini Rus devlet adamları da anlamışlar ve yazmışlardır." (Tanin,22.7.1945)

Sovyetler Birliği'nin taleplerine gösterilen tepkiler halk arasında da yayılmaya başladı. Ancak bu konuda kapsamlı bir resmi açıklama yapılmadı.

Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den talepleri 22 Aralık 1945 günü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Dışişleri Bakanlığı'nın bütçe görüşmeleri sırasında Kazım Karabekir'in konuşmasıyla gündeme geldi ve kamuoyuna yansıdı. Ardından da Dışişleri Bakanı Hasan Saka bir konuşma yaptı.

Kazım Karabekir'in konuşmasının bazı bölümleri aşağıda sunulmaktadır:

"Gazeteci arkadaşlarımızın bana müracaatlarında sordukları çok yerinde suallerdi. Çünkü biteviye, ajanslardan alınan malumat şu idi: Biz Kars ve ona komşu olan yerleri zorla işgal ettik ve hatta Moskova muahedesini de Rusların zayıf zamanında yaptık,

"İkincisi, oralar esasen Ermenistan idi. Biz gittik kestik, biçtik, temizledik ve Ermenileri yurdundan mahrum ettik, bu doğru mudur? (...)

"Biz oraları Ruslardan almadık, iki defa oralara harekât yaptık. Biri cihan harbinde; Ruslar kendi yurtlarına çekilmiş ve orada ne Rus nüfusu, ne de Rus ordusu yoktu. İkincisi istiklâl harbimizde. Her ikisinde de onları Ermeni müstevlilerden aldık ve oradaki Türklerin hemen yarısı katliam edilmiş, evleri, köyleri yakılmış bir halde bulduk, koştuk onları kurtardık.

"Ortaya bir iddia çıkıyor, nereden bilmiyorum. Güya biz Rusların zayıf zamanında zorla bu muahedeleri onlara imzalatmışız. Bu iddia Moskova'dan geliyorsa, onlara şu hâtrayı arz edeyim: Moskova ve muahedesi zamanında bizim bütün şark ordusu, şarkta idi. Batum'u işgali akabinde Moskova muahedesi imzalandı. Amma Kars vilâyeti ve civar vilâyetlerini bize tamamıyla terk eden esas muahede Kars muahedesidir. Ve Kafkas Federasyonu milletlerinin de delegeleri ve dışbakanları mevcut olduğu halde Ruslarla Kars Muahedesini imzaladığımız zaman asla biz kuvvetli değildik. Şark ordumuz Garbe dönmüş, cephaneleri, ağır topları hep o tarafa sevk edilmişti. Bunu Ruslar da pekala biliyorlardı."

"Kars yaylasına hakim olmak demek, Anadolu'yu istila etmek için pusuya yatmak demektir. Kars yaylasına hakim olmak demek, Dicle ve Fırat'ın boyunca, Akdeniz ve Basra körfezine inen yolların tepesine hakim olmak demektir. Kars yaylası oralara incek büyük seli tutan biricik seddir.

Boğazlar; milletimizin hakikaten boğazıdır. Oraya el saldırmayız. Fakat şunu da bilmelidir ki; Kars yaylası de millî bel kemiğimizdir. Kırdırırsak yine mahvoluruz.

"Benim temennim bir Türk Milletvekili olarak, Rus dostluğunu birinci derecede yapmış, muahedelere bağlanmış, Hükümetime bu suretle vazife görmüş bir insan sıfatı ile dilerim ki eski Çarlık düşmanlığı bir kere hortlasın. Bu dostluk asla bizim tarafımızdan bozulacak değildir. Eğer bozulursa, cihan yıkılıncaya kadar düşmanlık sürüp gidecektir. Bundan Türk çok zarar görecektir, fakat Rus dostlarımız da, yine o zaman kendilerinin de ağzından defalarca işittiğimiz gibi, çok zararlar görecektir.

"Eğer Ruslar bizden yer istemekte ısrar ederlerse hiç şüphe yoktur ki dövüleceğiz; fakat istikbal bize olduğu kadar kendileri için de karanlık olur. Cihan yıkılıncaya kadar ve tek bir Türk kalıncaya kadar varımızı, yoğumuzu

ortaya koyarak uğraşacağız. Paramızı dışımızdan tırnağımıza kadar silahlanmaya sarf edeceğiz. Bu takdirde iki taraf da hayattan, beşeriyetten, medeniyetten nasibini alacak değildir.” (TBMM Tutanak Dergisi, 15. Birleşim, 20.12.1945;256-260)

Kazım Karabekir’in konuşmasının tamamı *Ulus Gazetesi*’nin 22 Aralık 1945 tarihli sayısında aynen yayımlandı. Gazetenin aynı sayısında Falih Rıfkı Atay da “Rusya ile Münasebetlerimiz Hakkında” başlıklı bir yazı yazdı. Yazıda şöyle deniyordu: “Biz bağımsızlığımızdan fedakârlık pahasına bütün cumhuriyet devrinde, hiçbir dostluk satın almadık ve almayız. Devrim Rusyası’na karşı duyduğumuz güven ve sevginin kaynağı da, Lenin ve arkadaşlarının temsil etmekte oldukları temiz ve pazarlıksız dostluk ruhu idi.” (*Ulus*, 22.12.1945)

23 Aralık 1945 tarihli *Akşam Haberleri Gazetesi*’nin manşeti Sovyetler Birliği’nin taleplerine ilişkindi:

“Türkiye kimseye bir karış toprak vermiyecektir!

“Rus istekleri karşısındaki tavrımızın bunu ispat ettiğini söyleyen yabancı radyolar diyorlar ki: Türk Ordusu her hangi bir harekete hazırdır!

“Gerekirse Milli Savunma bütçesi iki misli arttırılacak.

“İki Gürcü profesör tarafından ortaya atılan ve Türk yurdunun geniş bir bölgesinin Sovyetler Birliği’ne ilhak edilmesi gerektiği gibi bir iddiayı ileri süren Rus istekleri dış memleketlerde yankılar doğurmağa devam etmektedir. Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü yabancı radyoların bu konu ile ilgili olarak verdikleri haberleri ve yaydıkları yayımları sabaha karşı yayınladığı özel bir bültende toplamıştır. Bu bültenden aldığımız haberleri aşağıda okuyucularımıza sunuyoruz:

“Londra Radyosunda: Ankara’dan alınan haberlere göre, Sovyetlerin Türkiye’den vaki toprak istekleri üzerine, Türk hükümeti, yabancı hiçbir kimsenin Türkiye’den toprak istemeye hakkı olmadığını, eğer kuvvete müracaat edilirse silahla mukabele edileceğini bildirmiştir.” (Akşam Haberleri,23.12.1945)

23 Aralık 1945 tarihli *Tasvir Gazetesi*’nin manşeti şöyleydi: “Türk Sınırları Moskova Konferansına asla mevzu teşkil edemez. Eğer sinir harbi yapılmak isteniyorsa, Anadolu’da asırlarca sertleşmiş sinirlerimizin bozulacağını zannedenler Türkleri anlamamış demektir. İngiltere ve Amerika’nın Rus taleplerine şiddetle muhalefet edecekleri tahmin edilir.” (*Tasvir*,23.12.1945)

Ulus Gazetesi 24 Aralık 1945 tarihli sayısında dünyanın çeşitli ülkelerinde yayımlanan gazetelerden Sovyetler Birliği’nin taleplerine ilişkin haberleri aktardı. Gazetenin manşeti şöyleydi: “Rus istekleri: İsviçre gazeteleri diyorlar ki: ‘Rus taleplerine hayır diyecek zaman geldi.’ Türkiye’nin beş yıl içinde Ruslara yaptıkları dostane harekete Ruslar teşekkür edecek yerde Gürcistan namına arazi istiyorlar.” (*Ulus*,24.12.1945)

Sovyetler Birliği’nin Türkiye’ye yönelik talepleri, halkta büyük tepki yarattı. Sovyetler Birliği, İkinci Dünya Savaşı’nda Almanya’nın yenilmesine yaptığı büyük katkı ve yaşadığı büyük fedakarlıklar nedeniyle, ABD’de ve Avrupa’da büyük sempati kazanmışken, Türkiye’ye yönelik düşmanca tavrı, Sovyetler Birliği’ne ve sosyalizme karşı geniş bir cephe oluşmasına, Türkiye’de milliyetçiliğin Sovyetler Birliği ve sosyalizm düşmanlığı zeminine kaymasına neden oldu.